

ILLUSIONEN OM DET "VANLIGA LIVET"

Antingen det handlar om den uttalade och formella materialismen eller den enkla "praktiska" materialismen, medför den materialistiska inställningen nödvändigtvis en verklig och mycket viktig förändring i hela den mänskliga varelsens "psykofysiologiska" konstitution. Detta är lätt att förstå, och faktiskt behöver man bara se sig omkring för att konstatera att den moderna människan blivit verkligt oemottaglig för allt annat inflytande än det som träffar hennes sinnen. Icke endast har hennes fattningsgävor blivit alltmer begränsade utan också hennes själva förnimmelseområde alltmer inskränkt. Därav uppstår ett slags förstärkning av det profana synsättet, emedan, om detta synsätt först uppkommit ur ett fel i förståelsen, alltså ur en begränsning av de mänskliga förmågorna, själva denna begränsning, som blir alltmer uttalad och utsträcks till alla områden, sedan förefaller berättiga detta synsätt, åtminstone i deras ögon som är påverkade av det. Vilken anledning skulle de också egentligen kunna ha till att medge existensen av det som de inte heller kan vare sig uppfatta eller förnimma, det vill säga allt det som kunde visa dem det otillräckliga och felaktiga i den profana åskådningen själv?

Därav härleder sig föreställningen om det som man allmänt betecknar som "det vanliga livet" eller som "det gängse livet". Det man menar därmed är nog i själva verket främst någonting, där genom uteslutning av allt som är heligt, rituellt eller symboliskt (om man sedan betraktar det särskilt i religiös mening eller enligt vilket som helst annat traditionellt tillvarosätt, betyder här föga, emedan det i alla dessa fall likaledes handlar om en verklig inverkan av "andliga inflytanden") intet, som icke är rent mänskligt, kan på något sätt göra sig gällande. Också själva beteckningarna innebär dessutom att allt som övergår en dylik uppfattning, också när det ännu inte uttryckligen förnekats, åtminstone förvisats till ett "underligheternas" område, vilket uppfattas såsom undantagsmässigt, främmande och ovant. Det föreligger alltså egentligen en omkastning av den normala ordningen, sådan som denna företräds av alltigenom traditionella civilisationer, där det profana synsättet icke på något sätt existerar, och denna uppochnedvändning kan logiskt sett inte leda till annat än till den fullständiga okunnigheten om eller förnekelsen av det "övermänskliga". Också går vissa så långt att de använder uttrycket det "verkliga livet" i samma betydelse, vilket egentligen rymmer en egenomlig ironi, ty sanningen är att det som de kallar så tvärtom är blott den värsta av illusioner. Därmed menar vi inte att de ting det handlar om skulle i sig själva sakna all verklighet, ehuru denna verklighet, som i det hela taget sammanfaller med verkligheten av det sinnliga slaget, är av den allra lägsta graden och det under denna inte finns något annat än det som egentligen ligger nedanför också all manifesterad tillvaro. Men det är det sätt, på vilket dessa ting betraktas, som är fullständigt falskt och som genom att skilja dem från varje högre princip frånkänner dem just det som gör hela deras verklighet. Det är därför som det strängt taget i verkligheten inte finns något profant område utan endast ett profant synsätt, som blir alltmer påträngande för att till sist omfatta hela den mänskliga tillvaron.

Därigenom ser vi lätt hur man i denna uppfattning av det "vanliga livet" nästan omärkligt övergår från det ena stadiet till det andra, varvid urartningen blir alltmer framträdande: man börjar med att medge att vissa ting är undandragna allt traditionellt inflytande, sedan är det dessa ting, som man kommer att betrakta såsom normala. Därefter blir det blott alltför lätt att betrakta dem såsom de enda "verkliga". Detta leder till att man utmönstrar allt "övermänskligt" såsom "överkligt". Och när man uppfattar det mänskligas område på ett sätt, som blir allt trängre begränsat, och reducerar det till endast den kroppsliga tillvaroformen, avfärdar man såsom "överkligt" också det som blott är översinnligt. Man behöver bara iakttaga hur våra samtida ständigt och tanklöst brukar ordet "verklig" såsom synonymt med "sinnlig" för

att inse att de faktiskt nått denna sista punkt och att detta synsätt så införlivats med deras själva natur, om man så får säga, att den blivit liksom instinktiv hos dem. Den moderna filosofin är i det hela taget först och främst bara ett "systematiserat" uttryck för den allmänna mentaliteten och löpte i en bana parallell med denna, innan den i sin tur i någon mån reagerade på den. Detta började med den cartesianska hyllningen av det "sunda förnuftet", vilket vi tidigare talat om och vilket är mycket karakteristiskt i detta avseende, ty det "vanliga livet" är säkerligen i högsta grad området för detta så kallade sunda förnuft, som också kallas "common sense", lika begränsat som detta och på samma sätt. Rationalismen är i grund och botten endast en mer speciellt filosofisk sida av "humanismen", det vill säga alltings reduktion till ett uteslutande mänskligt synsätt. Från rationalismen kommer man så småningom till materialismen eller positivismen: antingen man såsom den förra förnekar allt som ligger bortom sinnevärlden eller man såsom den senare (som därför älskar att också kalla sig "agnosticism", därmed gör en hedersbeteckning av vad som i verkligheten endast är ett medgivande av en obotlig okunnighet) vägrar att befatta sig därmed, varvid man förklarar det vara "otillgängligt" eller "ovetbart", blir resultatet i båda fallen faktiskt exakt detsamma, och det är ju detta som vi just beskrivit.

Här skall vi ännu en gång säga att det hos flertalet naturligtvis endast rör sig om det som man kan kalla en "praktisk" materialism eller positivism, fristående från all filosofisk teori, som säkerligen är och alltid kommer att vara majoriteten mycket främmande. Men just detta är så mycket allvarligare, icke endast därför att ett dylikt andligt tillstånd därigenom får en ojämförligt mycket större spridning utan också därför att det är desto svårare att bota ju mindre genomtänkt och mindre klart medvetet det är, ty detta bevisar att det verkligen har genomträngt och liksom genomsyrat individens hela natur. Det som vi redan sagt om den faktiska materialismen och om det sätt, varpå de människor, som ändå kallar sig "religiösa", tillägnar sig denna, visar det tillräckligt. Samtidigt ser man genom detta exempel att filosofin i egentlig mening inte har den stora betydelse som vissa vill tillägga den eller att den åtminstone har den främst för så vitt som den kan betraktas såsom "representativ" för en viss mentalitet snarare än såsom faktiskt och direkt påverkande denna. Kunde för övrigt en filosofisk uppfattning av något som helst slag ha den ringaste framgång, om den inte gensvarade på några av de härskande tendenserna i den epok vari den formulerades? Därmed menar vi icke att filosoferna ej i likhet med andra har sin roll att spela i den moderna avvikelsen. Att påstå detta vore förvisso en överdrift, och vi menar endast att denna roll i verkligheten är mer inskränkt än vad man vid första anblicken frestats antaga och ganska olik vad den till sitt yttre kan synas vara. Mycket allmänt gäller att enligt själva de lagar som styr manifestationen det mest framträdande alltid är en verkan snarare än en orsak, ett resultat snarare än en utgångspunkt (1) och att det hur som helst aldrig är där som man skall söka det som verkar riktigt effektivt i en djupare ordning, det må sedan handla om en verkan som fullgöres i en normal och rättmätig mening eller motsatsen, såsom i det fall vi nu talar om.

Mekanismen och materialismen har själva kunnat nå ett förallmänligt inflytande först sedan de flyttat från filosofins område in på vetenskapens. Det som hänför sig till den senare eller som med rätt eller orätt framställer sig såsom ägande denna "vetenskapliga" karaktär, har nämligen mycket visst och av skilda orsaker en mycket starkare inverkan än de filosofiska teorierna på den allmänna mentaliteten. I denna finns alltid en åtminstone underförstådd tro på sanningen av en "vetenskap", vars hypotetiska karaktär ofrånkomligen undgår denna mentalitet, medan allt som utger sig för "filosofi" lämnar denna mer eller mindre likgiltig. För denna mentalitet är det för övrigt säkerligen inte helt obekant att det i det ena fallet finns praktiska och utilitariska tillämpningar och i det andra fallet saknas dylika. Detta leder oss återigen tillbaka till föreställningen om det "vanliga livet", i vilken faktiskt ingår en ganska stark dos av "pragmatism". Det som vi här säger är också förstas alldeles oberoende av att vissa av våra samtida velat upphöja "pragmatismen" till filosofiskt system, vilket blivit möjligt endast

genom det utilitaristiska tänkesätt som innebor i den moderna och profana mentaliteten i allmänhet och även därför att man i det nuvarande tillståndet av intellektuell nedgång nått därhän att man fullständigt förlorat ur sikte själva sanningsbegreppet, så att nytto- eller bekvämlighetsbegreppet till sist ersatt detta helt och hållet. Vare därmed hur som helst: sedan man väl kommit överens om att "verkligheten" består uteslutande av det som träffar sinnena, är det helt naturligt att det värde, man tillägger ett ting vilket som helst, på något sätt mätes efter dess förmåga att åstadkomma verkningar av det slag som kan uppfattas av sinnena. Det är uppenbart att "vetenskapen", betraktad på det moderna sättet, såsom väsentligen sammanhängande med industrin, om icke mer eller mindre fullständigt sammanblandad med denna, i detta hänseende bör inneha första rangen och därigenom är så djupt indragen som möjligt i detta "vanliga liv", i vilket den sålunda rent av blir en av de huvudsakliga faktorerna. Genom återverkan kommer de hypoteser, den påstår sig bygga på, själva i åtnjutande av denna i massans ögon privilegierade ställning, dessa hypoteser må sedan vara hur obefogade och grundlösa som helst. Det säger sig självt att i verkligheten de praktiska tillämpningarna icke är i något avseende beroende av dessa hypotesers sanning, och för övrigt kan man undra vad det skulle bli av en dylik vetenskap, så värdelös vad gäller kunskap i egentlig mening, om man skilde den från de praktiska tillämpningar den givit upphov till. Men sådan denna vetenskap är, är det ett faktum att den "har lyckats", och för den moderna "allmänheten" med sin instinktivt utilitaristiska anda har att "lyckas" eller att "nå framgång" blivit ett slags "sanningskriterium", om man nu fortfarande här kan tala om sanning i någon som helst mening.

Oavsett vilket synsätt det rör sig om – filosofiskt, vetenskapligt eller blott "praktiskt" – är det uppenbart att allt detta i grund och botten endast utgör lika många olika sidor av en och samma tendens och även att denna tendens, liksom alla de andra, som på samma grund är väsentliga inslag i den moderna andan, förvisso icke har kunnat utvecklas av sig själv. Vi har redan ganska ofta haft tillfälle att förklara oss på denna sista punkt, men detta är saker, som man aldrig kan nog starkt framhålla, och vi skall i det följande återkomma till frågan om den exakta plats som materialismen innehar i hela den "plan", enligt vilken den moderna världens avvikelse genomföres. Självfallet är materialisterna själva mer än några andra fullkomligt oförmögna att inse dessa ting och ens att uppfatta deras möjlighet, förblindade som de är av sina förutfattade åsikter, som för dem stänger varje utgång ur det trånga område de vant sig vid att röra sig inom. Utan tvivel skulle de bli lika förvånade över dessa saker som över att få veta att det har funnits och alltjämt finns människor, för vilka det som de kallar det "vanliga livet" vore det underligaste som tänkas kunde, emedan det inte motsvarar något som verkligen förekommer i deras tillvaro. Likväl är det så och, vad mera är, det är dessa människor, som bör betraktas såsom de i sann mening "normala", medan materialisterna med allt det omskrutna "sunda förnuft" och allt det "framåtskridande" de stolt anser sig vara de mest fullkomliga produkterna av och de mest "avancerade" representanterna för, egentligen endast är varelser, hos vilka vissa förmågor förtvinat därhän att de fullständigt avskaffats. Det är för övrigt endast i detta tillstånd, som sinnevärlden kan synas dem såsom ett "slutet system", inom vilket de känner sig vara i fullkomlig trygghet. Det återstår oss att se hur denna illusion kan i en viss mening och i en viss utsträckning "förverkligas" på grund av själva materialismen. Men längre framme skall vi också se hur denna illusion trots detta utgör endast ett slags ytterst instabilt jämviktstillstånd och hur just i den punkt, där tingen för närvarande befinner sig, denna det "vanliga livets" trygghet, som den moderna världens yttre organisation hittills vilat på, löper en stor risk att oroas av oväntade "störningar".

Not

(1) Om man så önskar, skulle man även kunna säga att den är en ”frukt” snarare än ett ”frö”. Att frukten själv innehåller nya frön anger att verkan kan i sin tur spela rollen av orsak på en annan nivå i enlighet med manifestationens cykliska natur. Men för detta krävs återigen att den på något sätt övergår från det ”framträdande” till det ”dolda”.

Ovanstående text utgör kapitel XV av René Guénons bok *Kvantitetens herravälde och tidens tecken*. Boken är en översättning från franskan av Lars Adelskog. Originalets titel är *Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps*. Svenska översättningen © Lars Adelskog 2013. Eftertryck eller annan återpublicering, helt eller delvis, såsom elektronisk text på internet eller på annat sätt, förbjudes.